

Wandelroute

Elper Westerveld

Het Elper Westerveld

Beschouw het Elper Westerveld als een doorsnee stuk Drents landschap. Aan de rand van het dorp Elp ligt een bosje met grillige eiken, dan komt u via een dicht jeneverbesstruweel op een open geaccidenteerd heideveld, dat overgaat in natte heide en eindigt in de groenlanden van de Westerbroeken. Duidelijk een aflopende zaak dus. Onderweg zult u erachter komen dat natuur soms lang niet zo natuurlijk is als zij er op het eerste gezicht uitziet. En dat de betiteling 'een doorsnee stuk Drents landschap' beslist een eretitel is!

1 V De Koekoekshof steekt u de Hoofdstraat schuin over. U loopt de Westerborckerstraat in.

Het dorp Elp moet in de vroege middeleeuwen op deze plaats ontstaan zijn. Anders dan in de grotere Drentse dorpen is de bebouwing van Elp niet erg verdicht. Sinds mensenheugenis staan de boerderijen van het dorp min of meer in twee ruime cirkels: Hoofdstraat en Boerstraat vormen het bovenste rondje, Tipweg, Dwarsweg en Hogebrinksweg liggen in het zuidelijke deel van de acht. Binnen de twee ringen liggen de dorpsweijtes achter de boerderijen.

2 Op de Westerborckerstraat neemt u de eerste weg rechts: de Hogebrinksweg. U houdt de ijsbaan van het dorp met een haakse bocht aan uw linkerhand. De weg brengt u in westelijke richting het dorp uit.

Vooraan op de Hogebrinksweg ziet u rechts de twee oudste boerderijen van het dorp. Het zijn boerderijen met een zogeheten langsdeel die de baanderdeuren aan de achterkant hebben. In de loop van de achttiende eeuw schakelde de Drentse landbouw over op boerderijen met een dwarsdeel en de baanderdeuren aan de zijkant.

3 Aan het eind van de weg neemt u rechtsaf de Spankampen.

Vroeger lagen hier houtwallen om de Westerkamp - rechts van de weg - te beschermen tegen het stuifzand van de

delen van het Elper Westerveld en uiteraard ook tegen al te nieuwsgierige schapen met de scheper onderweg naar het veld. De essen lagen aan de noord- en oostkant van het dorp. Hier aan de westkant werden later extra kampjes land ontgonnen. Links van de Spankampen krijgt u een goede indruk van de kleinschaligheid van het oorspronkelijke landschap op de overgang van hoog en laag.

4 Na de Spankampen gaat u rechtsaf, een klein eindje terug richting dorp.

5 Neem voor het akkertje links het bospad linksaf. Het pad brengt u het Elper Westerveld op.

Een eeuw geleden was het Elper Westerveld nog meer dan 80 hectare groot. Toen Stichting Het Drentse Landschap het zo'n dertig jaar geleden in eigendom kreeg, was er niet veel meer van over dan een lange, smalle strook sterk vergraste heide. Het gaat om het stuk links van het pad over het veld. Alles wat op het veld rechts van u ligt, was destijds tot landbouwgrond ontgonnen. Het werd later door Het Drentse Landschap verworven en bij het veld getrokken.

Het Drentse Landschap heeft veel in het Westerveld geïnvesteerd omdat het hier om een zeer karakteristiek stukje Drents landschap gaat. Het begint met een strubbenbosje op een voormalige zandverstuiving aan de rand van het dorp en loopt via een dicht jeneverbesstruweel, geaccidenteerde droge heide

© Topografische Dienst Emmen

foto: Jaap de Vries

Lengte route 4 km.

Benodigde tijd circa 1-1,5 uur.

Begaanbaarheid paden
Redelijk te belopen in alle jaargetijden.

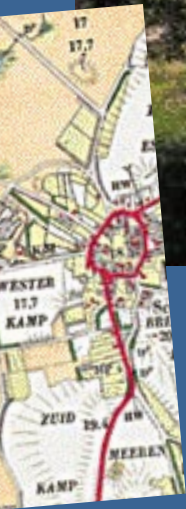
Honden Niet toegestaan vanwege de runderen en schapen.

Startpunt Centrum van het dorp, bij Hotel-Restaurant De Koekoekshof.

Openbaar vervoer Buslijn Beilen-Borger, uitstappen halte Schoolweg in Elp. Zie www.9292ov.nl of bel (0900) 9292.

foto: Jaap de Vries

< Situatie rond 1900

foto: Geert de Vries

Kommaflinder

en een vochtig heideveld door tot aan de kleetsnate groenlanden aan de rand van de Westerbroeken.

Een groot deel van de neerslag stroomde westwaarts het Westerveld af, maar ingrepen in de waterhuishouding maakten daar in de jaren zestig van de vorige eeuw grotendeels een eind aan. Diepe van noord naar zuid lopende sloten zorgden voor een compleet andere waterhuishouding en het Elper Westerveld ging in snel tempo verdrogen. Het Drentse Landschap doet er sindsdien alles aan om deze ingrepen waar mogelijk weer ongedaan te maken. Zo hoopt men dat het verschil in vegetatie tussen de hoger en lager gelegen delen van het veld weer zal toenemen. De massale aanwezigheid aan de westkant van het veld van de vochtminnende Klokjesgentiaan met zijn prachtige blauwe bloemen in de zomer bewijst dat het inmiddels de goede kant weer opgaat met het Westerveld.

Vrijwel het hele veld rechts van u was nog landbouwgrond toen Het Drentse Landschap hier begon. De grond werd in de loop van de tijd aangekocht. Alleen de smalle bossingel, die over een groot deel van het veld loopt, is nog steeds particulier eigendom. Als voormalige landbouwgrond bij een natuurterrein getrokken wordt, gaan ze als het ware langzaam maar zeker naar elkaar toegroeien. Het natuurgebied wordt verrijkt met de mineralen die aan de voormalige akkers onttrokken worden, terwijl de akkers zelf verschromen. Wie nu over het Elper Westerveld loopt, ziet hooguit aan de egalere bodem dat rechts van het pad veel nieuwere natuur ligt dan links ervan.

6 Over Elper Westerveld lopend moet u aan het eind van de bossingel aan uw rechterhand straks om het bosje heen. Blijf eerst het pad echter nog een stuk volgen.

7 Als rechts van u na een houtwal het Elper Westerveld eindigt, bent u op een interessante plek gekomen om even goed rond te kijken. Hierna loopt u het pad terug naar punt 6 waar u linksaf het veld op loopt naar het eind van de bossingel.

Op deze plek is goed te zien wat de effecten van de heideontginningen geweest zijn. Er loopt hier van noord naar zuid een zogeheten steilrand die de grens markeert van de hogere veldgronden en de lager gelegen Westerbroeken. Links is de oorspronkelijke structuur zichtbaar gebleven, rechts werd met een bossingel en een diepe sloot een overgang tussen hoog en laag geforceerd. Zo'n steilrand was voor de prehistorische mens een uitgelezen plek om zich te vestigen. Er lag hoog en droog voldoende grond voor hun akkers en er was voldoende water en grasland in de buurt. U bevindt zich hier ongeveer ter hoogte van de plaatsen waar archeologen rond 1960 belangrijke vondsten deden uit vooral de late bronstijd (1100-800 v.Chr.). De vondsten gaven zoveel inzicht in het leven van de boeren in die tijd dat men deze archeologische periode de Elp-cultuur is gaan noemen. De paalgaten - of beter: de donkere ronde vlekken in de grond op de plaatsen waar de palen gestaan hebben - leverden een goed beeld op van het boerenleven in de bronstijd. De boerderijen van de Elp-cultuur hadden destijds een afmeting van maar liefst zes bij veertig meter en boden waarschijnlijk plaats aan zo'n dertig stuks vee. Naast veeteelt kende het boerenbedrijf in de bronstijd akkerbouw met granen als gerst, gierst en 'emmetarwe'. Bouwkundigen zijn tot de conclusie gekomen dat de Drentse boeren dit type boerderij tot ver in de middeleeuwen vrijwel op dezelfde manier bleven bouwen. Pas met de uitvinding van het

Het Elper Westerveld

gebint was het niet meer nodig de palen in te graven, de constructie had voortaan voldoende stevigheid van zichzelf.

8 Ter hoogte van de bossingel aangekomen ziet u verderop schuin links voor u een hek liggen. Die kant moet u op.

9 Via het wildrooster naast het hek gaat u rechtsaf de Smalbroeksweg op.

Links van de weg hebben de bomen, heesters en gazons meer weg van het park van een kasteeltje ergens op het Franse platteland dan van een Drentse tuin. Na enkele minuten ziet u dat er aan het eind van het park een heus wit kasteeltje staat. Het is De Zandhof die de schilder Louis Albert Roessingh (1873-1951) hier in 1909 aan de Smalbroeksweg liet bouwen. In de loop der jaren groeide het tot zijn 'börchien' en werd het voorzien van een trapgeveltje, een torentje en allerlei bijgebouwen. Schuin tegenover De Zandhof aan de rechterkant van de Smalbroeksweg

verrees in 1911 het bescheidener Heidehuis van de andere Elper schilder Reinhart Dozy (1880-1947).

Beide schilders kenden elkaar uit de Antwerper kunstwereld. De heren waren er behoorlijk succesvol en konden zich een stulpje 'in de diepste binnenlanden van Drenthe' permitteren. Het zijn de woorden van Roessingh zelf. Dozy en hij legden op hun doeken een Drents landschap vast dat toen op het punt stond te verdwijnen. Roessingh was behalve schilder ook een niet onverdienstelijke dichter. Velen beschouwen hem zelfs als de eerste 'echte' Drentse streektaaldichter. In zijn gedicht 'Drenthe' staat Roessingh stil bij de veranderingen in het landschap. Het begint zo:

*An het mooie hier in Drenthe,
Hebt ze ropt, aal hiel mien leven!
Maor hoe dapper z'ook hebt knooid
Drenten bint tòch Drenten bleven.*

Ze kunnen aan Drenthe 'roppen en knoaien' wat ze willen, Drenten blijven

foto: Jaap de Vries

Bij de konijnen af Er is een tijd geweest dat de aanwezigheid van de *Oryctolagus cuniculus*, ofwel het konijn in de Drentse natuur zo normaal was dat we nauwelijks op ze letten. Je had hooguit last van ze als ze nieuwe aanplant aanvraten of in de moestuin op bezoek kwamen. Pas in de middeleeuwen werden ze hier als troeteldier annex jachtprooi ingevoerd, maar de soort gedijsde in onze streken 'bij de konijnen af'. Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw kreeg de konijnenstand het zwaar te verduren door de ziekte myxomatose. Vanaf de jaren tachtig kwam daar de virusziekte Viraal Haemorrhagisch Syndroom bij dat in Nederland naar schatting 70 procent van de totale populatie wilde konijnen doodde en ervoor zorgde dat het dier in sommige delen van Nederland inmiddels vrijwel uitgestorven is. Gelukkig hoeft u het op het Elper Westerveld nog niet zonder konijnen te stellen. Onder andere in de buurt van punt 7 in de route, waar in de heide naast het pad een grote bewoonde konijnenburcht ligt, zult u ze beslist 's avonds in het veld zien zitten peuzelen aan de grassprietjes die tussen de heidestruiken groeien.

Drenten. Wie net een rondje Elper Westerveld achter de rug heeft, begrijpt iets van het toen bepaald niet voor de hand liggende optimisme van de Elper 'kasteelheer'. We begonnen de heide om te spitten. We groeven sloten, maar we gooiden ze ook weer dicht. We plantten bos, maar we kapten het. We maakten van akkerland weer heideveld. En Drenthe bleef Drenthe, doodgevoerd.

10 Ga ter hoogte van het witte kasteeltje rechtsaf het bospad langs het Heidehuis op.

11 Aan het eind van het pad neemt u linksaf de Zwiggelsterweg die u naar het centrum van het dorp terugbrengt.

Aan de rand van zijn geliefde Elp schilderde Roessingh begin jaren twintig het uitzicht over het veld. Op dit olieverfschilderij zijn aan de horizon nog een kerktoren en een molen te zien. Dat moet het dorp Rolde geweest zijn, vóór de aanleg van de Staatsbossen...

© Stichting 'Het Drentse Landschap' (maart 2006)

Bezoekadres: Kloosterstraat 5 – 9401 KD Assen – Postadres: Postbus 83 – 9400 AB Assen
Tel. (0592) 31 35 52 – e-mail: mail@drentslandschap.nl